

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav filozofie a religionistiky

Obor filozofie

Tomáš Pivoda

Teze k disertační práci

Mnohost bytí: Ontologie Alaina Badioua

The Multiplicity of Being:

The Ontology of Alain Badiou

Školitel: Prof. Miroslav Petříček, Dr.

Konzultant: Mgr. Josef Fulka, PhD.

2012

Předkládaná disertační práce vychází z úvahy nad samotnou disciplínou filosofie, do jejíhož oboru se chce tematicky zařadit. Když se Gilles Deleuze a Félix Guattari v roce 1991 ve své poslední společné knize zabývali otázkou „Co je filozofie?“, bylo to nejen proto, že podle nich pro tuto otázku „nadešel čas,“ ale především proto, že takovou otázku lze „klást teprve později, přichází-li stáří a okamžik, kdy je třeba mluvit konkrétně.“¹ Autoři na danou otázku podávají negativní i pozitivní odpověď: filozofie není kontemplací, reflexí ani komunikací, je nepřetržitou tvorbou stále nových pojmů. Je otázkou, zda dnes, kdy slovo „filozofie“ zažívá boom v mediální sféře a dovolávají se jej různí veřejní činitelé od politiků přes manažery až po fotbalové trenéry, má ještě smysl se nad tím, čím je filozofie, vůbec zamýšlet. Zda ještě vůbec něčím je, pokud se ukazuje, že může být vposled vším.

Jedním z těch, kdo přistupuje k otázce po filosofii s největší vážností a zároveň je svým způsobem věrný dědictví Deleuzova a Guattariho formálního pojetí filozofie jako tvorby pojmů, je současný francouzský filosof Alain Badiou, jehož filosofický systém se Deleuze s Guattarim pokusili - s neúspěchem - shrnout mezi 13 příklady své knihy o filosofii. Sám Badiou po Deleuzově smrti vydal o Deleuzovi monografii, kde jako jádro Deleuzovy filozofie identifikuje obnovenou koncepci Bytí jakožto Jednoho², jež silně kontrastuje s jeho vlastní koncepcí *ontologie mnohosti*, jak ji podal ve svém hlavním díle *Bytí a událost (L'être et l'événement)*, na něž se zaměřuje tato práce. Implicitní tezí této práce je tvrzení, že filozofie má podobu, v níž ji pojímá Alain Badiou, totiž konceptuálního prostoru, v němž se propojují čtyři myšlenkové proudy vědy, umění, politiky a lásky. Filozofie tedy skutečně *jest*, neskončila ani nezmizela, není ani přízrakem, skrývajícím se za pouhým míněním, ani názvem pro jinou disciplínu (například teologii). K tomu, abychom mohli toto jednoduché tvrzení rozvést ve všech aspektech Badiouva myšlení, musíme nejprve proniknout do Badiouva komplexního axiomatického ontologického systému. V tomto smyslu je explicitním cílem této práce představit v českém filozofickém prostředí doposud neznámou Badiouvu ontologii

1 Deleuze, Gilles a Guattari, Felix, *Co je filozofie?*, Praha: Oikoyomenh, 2001, str 8.

2 Badiou, Alain, Gilles Deleuze, *La clameur de l'être*, Paris: Hachette, 1997.

jakožto teorii mnohosti bytí a události a ukázat, jak Badiou pojímá základní „metafyzické“ kategorie jako jsoucno, událost, pravda, subjekt a další, neboť to je základním předpokladem nejen k tomu, abychom se mohli spolu s Badiouem pokusit promýšlet povahu a strukturu tzv. "metaontologických" či filosofických problémů nebo každodenních fenoménů kolem nás, ale abychom byli zároveň schopni nazířit celek jeho aparátu z kritického hlediska.

Práce ve svém výkladu Badiouvy ontologie vychází z tzv. čtyř základních "Idejí", jež Badiou předkládá na přednášce na univerzitě v Athénách z roku 2008³ jako čtyři hlavní osy svého myšlení. Tyto ideje tvoří rámec, v němž podrobněji sledujeme konkrétní axiomatiku Badiouva systému. Před samotným výkladem Badiouových tezí práce nejprve stručně nastiňuje kontext, v němž chceme dílo a myšlení Alaina Badioua nazírat, přičemž implicitně zvažuje otázku, zda je dnes ontologie "matematického typu" vůbec potenciálně zajímavá. V odpověď této pochybnosti klademe mladý filosofický směr s názvem *spekulativní realismus*, zformovaný žákem Alaina Badioua Quentinem Meillassouxem, jenž vychází z Badiouvy filosofie mnohosti a vytyčuje si za cíl nalézt způsob, jakým dnes filosofie (v korelaci se svými podmínkami) může zprostředkovat přístup k absolutnu.

První Badiouovou idejí je teze, že **bytí jakožto bytí - to einai - je čirá mnohost, složená z mnohostí**. Tuto tezi rozvádíme do teze, že jelikož je ontologie věda o bytí, musí tedy být vědou o nekonzistentní mnohosti a nějakým způsobem se tedy "překrývat" s teorií množin. Ještě v úvodu se zároveň pokoušíme z filozoficko-historického hlediska charakterizovat Badiouvy motivy či východiska této teze, mezi něž řadíme především Heideggerovu filosofii (a hermeneutiku), analytickou filosofii a tzv. anti-filozofii Jacquesa Lacana. Dalším východiskem je pro Badioua samotná matematika, jejíž vývoj a historii podrobně sleduje, konkrétně specifický problém: *co je matematický objekt*. Při uvažování nad paradoxy, do nichž v dějinách matematiky ústila zkoumání vztahů mezi mnohostmi a množinami jejich částí (obzvláště pak v oblasti nekonečna), dochází

3 Badiou, Alain, *Introduction à L'être et l'événement et aux Logiques des mondes*, Athény 2008. Dostupné na: <http://www.youtube.com/user/mboudour/>.

Badiou k přesvědčení, že matematické problémy je možné uchopit pouze v rámci základní danosti, z níž vychází a již je čirá mnohost - *multiplicita*, zbavená jednoty. Mnohost však podle Badioua není nějakým zkonstruovaným transparentním pojmem, ale v jistém smyslu *reálnem*, díky němuž si v sobě matematická teorie vždy nese svou potenciální bezvýchodnost a vnitřní rozpory.

Cestu ven z paradoxů nekonečna představuje pro Badioua Georg Cantor se svou koncepcí tzv. nekonečna aktuálního, přičemž zásadním paradigmatem pro směřování úvah o bytí se pro Badioua stává právě Cantorova verze teorie množin. Zde se snažíme ukázat, že Badiou při identifikaci *teorie množin jako vědy o bytí* přikládá obzvláště velký význam jejímu ustavujícímu performativnímu gestu - *axiomatickému rozhodnutí*, jež se stává jedním z bytostných rysů Badiouova myšlení. Protože je Badiou přesvědčen - jistě pod vlivem svých pomyslných filosofických "otců", které v celé práci s odkazem na specifický pojem Deleuzovy filosofie nazýváme "pojmovými osobami" (a zároveň jim implicitně přisuzujeme rysy, jež jsou s tímto pojmem u Deleuze spojeny), že bytí není akcidentem a není tedy možné zachytit jeho podstatu empirickým zkoumáním, a zároveň je svědkem toho, že se za staletí diskusí o tom, *co jest*, došlo vždy pouze k nějakému dočasnému, později vyvrácenému závěru, přistupuje sám k problému bytí axiomaticky - místo vymezování toho, *co jest* (do té míry, že to jest), vymezuje Badiou, *co je vědou o tom, co jest*. Na základě myšlenkového experimentu, podobného známému fenomenologickému uzávorkování, dospívá k tezi, že vědou o tom, co skutečně jest, je matematika. Jak bude zřejmé ke konci práce, podobné axiomatické stanovení - stejně jako v jiných příbuzných diskurzích - nepředstavuje ustavení žádné definitivní ideologie, nýbrž proces, který se vyvíjí a transformuje.

V návaznosti na své počáteční "ontologické" gesto rozlišuje Badiou v dějinách filosofie dvě linie, jež se stavily protikladně k otázce, "zda byly dříve věci nebo čísla." Proti aristotelské "materialistické" linii je Badiou zastáncem linie platónské, jež upozaďuje substance, věci či objekty ve prospěch a-subjektivních idejí, jež neřeší korespondenci s realitou. Při upřednostnění čísel však dále nastává nutnost volby mezi jedním a mnohým, na niž Badiou odpovídá tvrzením: "Co je

prezentováno, je esenciálně mnohostí, to, co se prezentuje, je esenciálně jedno."⁴ Toto tvrzení vposled definuje tzv. *režim prezentace*: Prezentace prezentuje bytí (jakožto bytí), tedy *nekonzistentní mnohost*, a to v tzv. situaci, s níž je vždy spojen tzv. *operátor započítávání*, jenž to, co je v dané situaci prezentováno, "filtruje" do jednotek, jež se spojují do *konzistentní mnohosti*. Prezentovat tedy víceméně znamená vymezit. Jak je však možné vymezit čirou nekonzistentní mnohost? Podle Badioua primárně jako mnohost, jež nemá žádná vymezení, tedy jako "nic" - prázdnou množinu, kterou označuje znakem \emptyset .

V kapitole o mnohosti se nejprve vracíme k Heideggerovi a Platónovi, abychom ilustrovali, že si Badiou s pojmovou dvojicí jsooucnobytí jen svévolně nehraje, jak by se mohlo zdát některým jeho kritikům, nýbrž se pomyslně napojuje na Heideggerovy úvahy o dějinách "zapomnění bytí." Konkrétně se na základě konfrontací pasáže z Heideggerova textu "Náčrt k dějinám bytí jako metafyziky" a pasáže o úsečce z Platónovy *Ústavy* pokoušíme ilustrovat, v jakém smyslu klade Badiou počátky tohoto "zapomnění" do Platónovy "fixace přítomnosti do ideje", tedy do momentu, kdy podle Heideggera podřazením odkrytosti *alétheia* "pod jho ideje" vzniká metafyzika (jejíž dějiny jsou dějinami ústupu bytí)⁵. Badiouův vztah k Heideggerovi označujeme za ambivalentní, neboť Heidegger sice znovu obrátil pozornost k bytí a ontologické diferenci, zároveň se však přes nazření bytostné struktury ontologie nedokázal vyrovnat s absencí jednoty v bytí a směřoval své myšlení do "náručí Boha-spasitele". V Badiouových intencích pak znovu klademe otázku, zda lze "odpečetit jednotu od bytí"⁶ a prezentovat je v myšlení tak, jak je "vně" každé jednotící operace započítávání, tedy jako nekonzistentní mnohost. V této souvislosti ukazujeme, že Badiou na tuto otázku klade odpověď v podobě jedné ze základních figur svého myšlení - tzv. *subtrakce* (*soustraction*) jako nepřetržitého pohybu "odečítání od" stále se vracející metafyzické jednoty, čímž se explicitně hlásí k myšlenkovému dědictví římského filosofa a básníka Lucretia Cara. Jednota pro

4 Badiou, Alain, *L'être et l'événement*. Paris: Seuil, 1988, str. 31.

5 Heidegger, Martin, *Gesamtausgabe, I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften 1910-1976, Band 6.2, Nietzsche - II. Band*. Frankfurt/Main: Vittorio Klostermann, 1997, str. 458-459.

6 Badiou, Alain, *Court traité d'ontologie transitoire*, Paris:Seuil, 1998, str. 26.

Badioua nemůže v žádném myslitelném smyslu omezovat nekonečnou nekonzistentní mnohost, a to ani ve smyslu "jednoho" nekonečna, neboť matematika ukázala, že nekonečno není jedno, nýbrž nekonečen je nekonečně mnoho.

Z dosavadních tezí, že (1) samotné bytí je vnitřně nekonzistentní, což (2) znemožňuje jeho uchopení v jakékoli podobě jednoty, spolu s Badiouem vyvozujeme, že (3) čirá mnohost, jež pomyslně zbude po odstranění jakékoli formy prezentované jednoty, nemůže mít definici, neboť definice je sama o sobě uchopováním něčeho jako jednoty. Dané tři teze klademe jako zásadní východisko Badiouova filosofického myšlení, jímž Badiou na jednu stranu uskutečňuje vizi Deleuze a Guattariho o filosofii jako myšlení "intenzivních rysů", na druhou stranu se jím však řadí bok po boku vědeckých disciplín, založených na matematice. Absence definice bytí jde ruku v ruce s Badiouovou "výzvou" k axiomatickému myšlení, jehož prvotní pojmy se nevymezují, nýbrž "stanoví, aniž by se tematizovaly."⁷ Na základě zmíněných tří tezí pak v kapitole 2.1.4 *Ontologie množin* shrnujeme 5 rysů či podmínek Badiouvy ontologie: 1) Ontologie je myšlení nekonzistentní mnohosti, jež se uchopuje jako mnohost, nikoli jako jednota. 2) Mnohost samotná je vždy mnohostí "radikální", mnohostí-bez-jednoty, sama je složená z mnohostí. 3) Mnohost není omezena žádným principem konečnosti. 4) Absencí mnohosti je mnohost prázdná či mnohost ničeho. 5) Prezentace ontologie je nutně axiomatická.

V takto nastavené koncepci ontologie nyní klademe zásadní (ač vposled vnitřně aporetickou) tezi: *Ontologie je situace*. Badiou na rozdíl od jiných ontologických teorií a onto-teologií nepodléhá tomu, co sám nazývá "Velké nutkání" vyřešit problémy a paradoxy otázky bytí kladením ontologie jako čehosi neprezentovatelného, což obvykle ústí do postulace zkušenosti, situované mimo veškerou strukturu světa i myšlení, která má "otevřít přístup k zakrývání přítomnosti bytí."⁸ Pro Badioua není ontologie něčím, k čemu máme zamezen přístup (ať zkušeností, myšlením či jazykem), nýbrž je něčím, co se nám specifickým způsobem dává, co má svou "absolutně

⁷ Badiou, Alain, *Court traité d'ontologie transitoire*, str. 32.

⁸ Badiou, Alain, *L'être et l'événement*, str. 34. Jako příklad uvádí Badiou Platónovu Ideu dobra, situovanou *epekeina tés ousias*.

specifickou" logiku konzistence. Přístup k této konzistenci povede přes převrácení či dekonstrukci samotného protikladu konzistence/nekonzistence, neboť pokud se rovina ontologie nějak dává, musí být prezentací, je však prezentací veškerých možných prezentací, jež se na její rovině utvářejí, a to v tom smyslu, že nějakým způsobem uspořádává to, co neontologické situace činí konzistentním, tedy nekonzistenci.

K takto pojaté ontologii nám podle Badioua zprostředkovává přístup *teorie množin* jako myšlení nekonečné mnohosti bez omezující jednoty. V této souvislosti ukazujeme, že teorie množin je v Badiouově systému ztělesněním jeho koncepce modelu, jež vychází z axiomatického modelu interpretace formálního systému, v němž se kromě postulace axiomů a teorémů zároveň definuje jejich odpovídající sémantické pole, přičemž se v průběhu modelování na základě výsledné koherence systému oba póly podle potřeby posunují⁹. Ve třetí kapitole pak postupně s pomocí české i zahraniční sekundární literatury zprostředkováváme přístup do myšlení samotné teorie množin, přičemž vycházíme z problému nekonečna a tzv. Russelových paradoxů, jichž byl tento problém příčinou a jež vyřešila axiomatika tzv. Zermelo-Fraenkelovy verze teorie množin díky axiomu vydělení, který (na rozdíl např. od Cantorovy teorie množin) postuluje jako jediný prvek univerza teorie množin právě *množinu* ve smyslu mnohosti. V této souvislosti zdůrazňujeme především dvě teze, jimž Badiou přikládá důležitost: (1) V rámci této teorie je potřeba opustit všechny pokusy o konkrétní definici pojmu mnohosti - mnohost je definována formálně na základě znaménka přináležení do množiny \in jako cokoli, co je prvkem jiné mnohosti a jež má samo jako prvky jiné mnohosti. (2) Z teorie množin (a tedy ontologie) je potřeba vykázat nekonzistentní mnohosti, jež rozkládají formální jazyk teorie (a způsobují její paradoxy), především množinu všech množin, respektive množinu, jež je sama svým prvkem. V kapitole o teorii množin pak postupně procházíme šest základních axiomů teorie množin (z celkem devíti, zbývajícím se věnujeme v následujících kapitolách), přičemž se podrobněji zastavujeme především u axiomu prázdné množiny, jež se, jak jsme už naznačili, Badiouvi stává "jedinečným vlastním jménem" nekonzistentního bytí jako

⁹ Badiou, Alain, *Le concept de modèle*, Paris: Maspero, 1972, str. 22-29.

takového, symbolem jeho nepřetržité subtrakce od jednoty a zároveň základem celé ontologické situace, jenž v sobě vždy nese odkaz k její vnitřní nekonzistenci.

V rámci teorie množin dále definujeme (tedy vyvozujeme ze stanovených axiomů) několik pojmů, na nichž bude Badiou později stavět svou koncepci události a subjektu. Jedním z nich je ve spojení s *axiomem potenční množiny* (množiny všech podmnožin) pojem *repräsentace* jakožto metastruktury situace, díky níž se v axiomatice teorie množin každá situace "zdvojuje" v tom smyslu, že se původní situaci "přidává další konzistence" jakožto celku svých podmnožin. Zatímco situace je množina všech svých prvků, její repräsentace je množina všech jejích podmnožin. Repräsentace do situace zavádí nový režim započítávání (identifikace svých prvků), jenž se již nevztahuje k operátoru přináležení do množiny ("být prvkem množiny"), nýbrž k operátoru tzv. *inkluzi* ("být podmnožinou množiny"). Jak v této souvislosti ovšem ukazuje Badiou na tom, co nazývá "teorémem bodu nadbytku"¹⁰, mezi strukturou a metastrukturou (tedy prezentací a repräsentací) leží vždy nepřekonatelná propast tzv. *nadbytku* či zvětšení, neboť množina všech podmnožin je vždy větší než samotná množina, přičemž však „míra“ tohoto zvětšení není nijak určitelná či měřitelná. Pro množinu-situaci z toho plyne skutečnost, že kromě "*normálních*" prvků, které jsou v ní prezentovány (jsou započítávány jako její prvek) a repräsentovány (jsou započítávány jako její podmnožina), mohou existovat rovněž prvky - tzv. *nárůstky*, které jsou repräsentovány, ovšem nejsou prezentovány (například prázdná množina, jež je podmnožinou každé množiny) a v neposlední řadě tzv. *singularity*, jež jsou prezentovány, ale nejsou repräsentovány. Jako zásadní tezi, která z této Badiouvy koncepce vyplývá, pak klademe tvrzení, že *ontologie jako situace nemá repräsentaci*, pro niž se snažíme rekonstruovat Badiouvu argumentaci následovně: Ontologie je prezentací *všech* (neontologických) prezentací. Jak přináležení, tak inkluze jsou režimy prezentace - přináležení prezentuje prvky situace, inkluze její podmnožiny. Pokud by měla ontologie metastrukturu repräsentace, znamenalo by to, že její repräsentace by mohla prezentovat prvky, jež ontologie neprezentuje (tedy jakési "ontologické nárůstky"). Z toho by však plynulo, že by

¹⁰ "*Le théorème du point d'excès*". Viz Badiou, Alain, *L'être et l'événement*, str. 98-100.

ontologie neprezentovala všechny situace (neprezentovala by totiž něco, co by prezentovala její metastruktura), a nebyla by tím pádem konzistentní prezentací všech prezentací¹¹. Proto podle Badioua nemá ontologie žádnou "jednotu" či jak sám rád říká, jednota je zamořena prázdňem.

V souvislosti s metastrukturou v naší práci dále vyzdvihujeme fakt, že Badiou záměrně tuto metastrukturu označuje názvem *l'état*, což lze na jednu stranu překládat jako "stav", zároveň však také jako "stát", čímž otevírá zajímavou perspektivu pro rekontextualizaci některých ustálených pojmů v politické filosofii (a politice jako takové). Podobně pak, jak ukazujeme v kapitole 4.3, Badiou s pomocí axiomu potenční množiny a prázdna definuje pojem přírody, a to znovu ve vztahu k Heideggerovi, konkrétně jeho interpretaci pojmu *fýsis*, jejíž původní význam u Řeků vidí Heidegger ve smyslu „otevírání se bezmezného dlení ve svých mezích“¹² jakožto určitého způsobu stabilní (sebe-)prezentace, který však podle Heideggera vinou post-galileovské fyziky upadl v zapomnění. Badiou, který jako původce tohoto "zapomnění" znovu označuje již Platóna, ukazuje, že Heideggerovo vymezení přírody jako stabilní, homogenní a tranzitivní množiny (jejíž vlastnosti jsou aplikovatelné na její prvky) lze formalizovat v teorii množin jako nekonečnou řadu přirozených čísel (tzv. ordinálů), rozvíjející se od prázdne množiny na základě aplikace axiomu potenční množiny. V souvislosti s tím rovněž ukazujeme, jakým způsobem je v ontologii (teorii množin) formalizováno nekonečno, jež ontologicky předchází konečnost, která se tedy odvozuje až následně na jeho základě.

V páté kapitole přecházíme od výkladu "stabilní přírody" k tzv. historickým situacím, v nichž dochází k výskytu tzv. abnormálních prvků - mnohostí, jež se vyznačují tím, že samy sice přináleží do své situace, jejich prvky však už jako entity této situace započítávány nejsou. Badiou je vymezuje jako množiny "na pokraji prázdnoty" situace a nazývá je pojmem *místa události* (*site événementiel*) v prostorovém smyslu místa, kde se může vyskytnout **druhá idea Badioua pojmového aparátu - událost**. Tato "místa" vnášejí nestabilitu do přirozených situací a odkrývají

11 Viz Badiou, Alain, *L'être et l'événement*, str. 109-117.

12 Heidegger, Martin, *Einführung in die Metaphysik*, Tübingen: Max Niemeyer, 1966, str. 11-12.

v bytí nekonzistentnost (ostatně univerzálním místem události dle dané definice je prázdná množina). Zároveň jsou v Badiouvě systému základem tzv. *mathématu události* ve smyslu formálního vymezení v teorii množin, jež zjednodušeně řečeno tvrdí, že událost je množina, která je složena z *prvků místa události* a z *události samotné*¹³. Tuto neintuitivní koncepci ilustrujeme na příkladu Velké francouzské revoluce, o níž Badiou prohlašuje, že je na jednu stranu inventárním shrnutím všech prvků místa události, jímž je Francie mezi léty 1789-1794, tedy sansculotů, generálních stavů, girondistů, jakobínů, gilotiny, teroru, Marseillaisy apod., a zároveň také jakýmsi signifikantem sebe samotné ve smyslu imanentního pojmenování sebe sama, bez něž by jí nemohl být přiřazen inventář jejího místa. Při identifikaci události tedy jde vždy nejen o prezentovanou (empirická) fakta, ale zároveň o jakousi historickou zpětnou účinnost. Zůstává však otázkou, jak lze událost v situaci rozeznat, když je prvkem sebe sama a k jejímu rozpoznání by tak bylo potřeba ji vždy již znát? Podle Badioua je událost v situaci pojmenována na základě tzv. *interpretační intervence*, již v rozebíráme v kapitole 5.4. na základě několika příkladů, kde ukazujeme, že intervence jako operace v rámci situace vyvstává ze samotného místa události, a to jakožto pomyslné vynucení pojmenování jednoho z neprezentovaných prvků množiny "místa události", jenž se tím stává jejím indexem. V tomto smyslu ukazujeme, že daná intervence pojmenování události je *ilegální* v tom smyslu, že jde proti definovaným zákonům prezentované situace. Samotná událost v podobě své stopy - takto indexovaného pojmenování - tak pomyslně cirkuluje uvnitř situace, ovšem není podřízena operaci započítávání, proto není v situaci rozpoznávána a nemůže být tedy označena jako jednotka (Badiou ji místy označuje jako *ultra-jedno*). Jak uvidíme v souvislosti s pojmy pravda a subjekt, událost může být v situaci identifikována pouze *ex post*, na základě následků, které v situaci (nepřímo) způsobí a jež jsou tam již prezentovatelné. V této souvislosti explicitně klademe tezi, že "uskutečnění" události se všemi jejími následky závisí z velké části na náhodě, proto přesto, že jsou některé události v dějinách spojovány se jmény konkrétních postav, Badiou explicitně odmítá jakoukoli "glorifikaci

13 Viz Badiou, Alain, *L'être et l'événement*, str. 200.

zvěstovatele události", což se samozřejmě vztahuje i na něj samotného.

V další kapitole pak ukazujeme, že Badiou zakládá svůj pojem intervence na formálním schématu posledního - nejkompexnějšího a rovněž nejpodivnějšího - axiomu teorie množin - *axiomu výběru*, díky kterému Badiou vrací událost na pole ontologie, z něž ji vyhostil axiom základu. Axiom výběru lze zjednodušeně charakterizovat definicí: Vybere-li se z každé mnohosti uvnitř dané situace jeden prvek a tyto prvky se spojí do jedné množiny, bude tato množina konzistentní (bude existovat). Naší implicitní tezí v této souvislosti, kterou však podrobněji nerozvádíme, je, že vztah mezi událostí a procesem intervenčního "rozhodování" dané události může v jistém ohledu představovat ontologické schéma času, přičemž samotná intervence v podobě axiomu výběru by se dala nazírat jako operace započítávání ontologické situace.

Intervenci jakožto pomyslný proces výběru prvků v situaci spojuje s událostí, kterou intervence pojmenovává, Badiouův koncept *věrnosti*, již Badiou definuje jako určitý dispozitiv, který v rámci situace identifikuje ty mnohosti, jejichž existence závisí na konkrétní události. Věrnost (1) není žádná obecná ctlost či charakterový rys, jakkoli Badiou záměrně volí toto označení, aby je mohl později vztáhnout ke generické proceduře lásky. Je to vždy situovaná operace uvnitř prezentované mnohosti, jež jako taková spočívá v retroaktivním přezkoumávání samotné situace a vyhledávání stop události. (2) Je třeba mít na paměti, že jde o operaci, tedy strukturu ve smyslu operace započítávání (věrnost započítává-jako-existující následky určité události). V tomto smyslu nelze tvrdit, že věrnost *jest*, jsou vposled jen různá seskupení mnohostí, jež věrnost označuje jako stopy události. (3) Ve své operaci rozlišování a přeskupování mnohostí uvnitř situace má věrnost blízko k rovině reprezentace dané situace. Věrnost je z této perspektivy "záležitostí státu", neboť seskupuje prezentované mnohosti do podmnožin, jež jsou zahrnuty do původní situace. To znamená, že může být na jednu stranu „státu“ podřízena (či jím být doslova řízena), na druhou stranu může vytvářet ilegální - "protistátní" - seskupení. Proto Badiou říká, že ve věrnosti je vždy *cosi „institucionálního.“*¹⁴

14 Viz Badiou, Alain, *L'être et l'événement*, str. 257.

Před výkladem Badiouvých dvou závěrečných pojmů se pokoušíme v samostatné kapitole nastínit některé aspekty Badiouvy identifikace matematiky a ontologie a možnosti jejího uchopení. V rámci toho klademe matematickou rovinu jako bytostně ahistorickou, jejíž operací započítávání (a zároveň formou ontologické věrnosti) je komplexní proces vzájemného odvozování mezi již ustanovenými pravdivými tvrzeními, který Badiou nazývá dedukcí. Stručně se věnujeme dvěma základním podobám, jichž u Badioua dedukce nabývá - tzv. *hypotetické argumentaci* a pozoruhodné (a v jistém smyslu tautologické) *argumentaci ad absurdum*, jež vychází z nekoherence a čeká na nahodilý argument, díky němuž se do ní znovu navrácí.

V závěru kapitoly o matematické ontologii se zaměřujeme na spočetnost množin a kritérium jejího rozlišování (obzvláště v oblasti nekonečna) na základě konceptu kardinality, kde představujeme tzv. Cantorův teorém jako pomyslnou revoluci či událost pro vznik kardinální aritmetiky, jež dokazuje Badiouovo základní tvrzení, že potenční množina je vždy větší než množina výchozí, a dále Eastonův teorém jako možnou pomůcku pro "měření" nadbytku mezi kardinálním číslem (diskrétnem) a jeho potenční množinou (kontinuem), jež naopak ukazuje, že takovéto měření není možné, neboť je v jistém smyslu svévolné a mezi oběma rovinami zůstává ontologická propast. Na základě vztahu k této propasti definuje Badiou tzv. tři *orientace v myšlení*: (1) *konstruktivistickou* či *nominalistickou*, jež nepřipouští žádné nepojmenovatelné mnohosti a potlačuje rozestup mezi prezentací a reprezentací, (2) *transcendentální*, jež si stanovuje nějaký externí bod, z něhož se snaží daný rozestup "regulovat ze shora" a (3) *generickou*, jež daný "nadbytek" uchopuje v pojmu tzv. nerozlišitelného, jež zahrnuje do reprezentace, přičemž si vytyčuje cíl najít cosi jako jeho myslitelné schéma na rovině prezentace. Přestože se Badiou explicitně situuje do pomyslné vlastní čtvrté orientace, jež jde napříč těmito třemi, jeho teorie má nejbližší orientaci generické. Kapitulu o matematice zakončujeme Badiovou "poctou" Aristotelovi jako jedné ze svých pojmových osob, kde poukazujeme na to, v jakém smyslu Badiou situuje předměty matematiky jakožto produkty tzv. fikční aktivace pod normu krásna, čímž z ní činí

specifickou podobu estetiky¹⁵.

Následující sedmá kapitola, jež představuje **Badiouvu třetí velkou Ideu: jsou pravdy a tyto pravdy nejsou odvoditelné ze samotného bytí**, se nejprve vrací ke konstruktivistické orientaci v myšlení, kde se pokoušíme předvést, že Badiou přistupuje k nominalismu s jistou vlídností, neboť v jeho rámci vposled buduje svou teorii, do níž v další fázi na základě "nutné volby" vnáší intervenci události, čím se od ní ve výsledku "subtrahuje". Před samotným vymezením toho, jak Badiou nazírá pravdu či pravdy, se krátce věnujeme funkci jazyka v jeho teorii a definujeme pojmy *encyklopedie* a *vědění* jakožto jazykem zafixované rozdělení prvků určité situace do podmnožin na základě specifických kategorií, jež v rámci encyklopedie označujeme jako (encyklopedické) determinanty. Spadání prvku do podmnožiny determinantu encyklopedie je v situaci kritériem jeho tzv. verifikovatelnosti (*véridicité*), vůči níž Badiou vymezuje svou koncepci pravdy. Původ toho, co Badiou považuje za *pravdu*, však leží v pojmu věrnosti, jež jsme definovali jako specifickou nástavbu operace započítávání, jež pomyslně filtruje soubor prvků v situaci, aby u každého konstatovala primitivní fakt věrnosti určité události (+/-). Protože Badiou pojmenovává každou konečnou podmnožinu těchto konstatování názvem "pátrání/zkoumání/vyšetřování" (*enquête*), klademe implicitní tezi, že věrnost události (jež směřuje jako ke své pomyslné limitě k pravdě) spočívá v jistém smyslu v období detektivního vyšetřování - v hledání stop původní události v situaci (jak ilustruje nejzjevnější příklad tohoto procesu - dokazování věrnosti v lásce).

S touto pojmovou zásobou se obracíme k definici jednoho z centrálních pojmů Badiouva pojmového aparátu - *generické procedury*, již zjednodušeně charakterizujeme jako pohyb situace k pravdě. Vposled je to procedura věrnosti jakožto nekonečná řada pozitivních "konstatování" věrnosti $x(+)$ v určité situaci, pro niž zároveň platí, že pro každý determinant encyklopedie této situace obsahuje výsledná řada minimálně jeden prvek $x(+)$, jenž se tomuto determinantu "vyhýbá" (je s ním nekoherentní). Výstupem nekonečné generické procedury je tedy mnohost jako podmnožina situace, jež ovšem nespadá pod žádnou myslitelnou kategorii jazykem zformulovaného

15 Viz Badiou, Alain, *Court traité d'ontologie transitoire*, str. 43.

vědění. A právě touto výslednou mnohostí je v Badiouvě systému *pravda*. Jako neklasifikovatelná operací započítávání však nemá v situaci predikát existence (jakkoli je její podmnožinou), podle Badioua je primárně tzv. *nerozlišitelná (indiscernable)*, což je komplexní pojem, jehož konkrétnější rysy se pokoušíme explikovat na základě Badiouova pojmu *dominace* jako nadvlády specifické množiny podmínek v kapitole 7.5 v rámci přípravy na výklad pojmu *forcing (forçage)*.

Badiou (vychází jak z vlastního přesvědčení, tak z historických faktů) ve svém filosofickém systému již od počátku postuluje 4 typy generických procedur: vědu, politiku, umění a lásku, jež výše naznačeným způsobem produkuje pravdy. V této "fázi" však pravdy zůstávají ve stavu nerozpoznatelnosti: „Umění, věda a politika proměňují svět, ne tím, co v něm rozpoznávají, ale tím, co v něm činí nerozpoznatelným. Všemouhcnost pravdy tak spočívá v tom, měnit to, co jest, aby mohlo *být* toto nepojmenovatelné bytí, jež je samotným bytím toho, co jest.“¹⁶ Jak uvidíme vzápětí, pravdy mohou v situaci *být* díky subjektu, jenž *vynucuje* jejich verifikovatelnost.

Vycházejíce z tohoto citátu se konečně v předposlední kapitole věnujeme **čtvrté "velké Ideji" Badiouova filosofického systému, pojmu Subjekt**, kde již od počátku klademe, že tento pojem u Badioua zklamává očekávání po "prvním hybateli či konstruktérovi" věrnostních procedur nebo samotných situací. Subjekt u Badioua dění primárně nezapřičiňuje, nýbrž se k němu pomyslně přidává, a to jakožto „lokální konfigurace generické procedury, na níž je založena nějaká pravda“¹⁷. V této souvislosti klademe především důraz na fakt, že důsledkem toho je subjekt u Badioua bytostně rozdvojený (Badiou jej označuje pojmem *Dvojice* jakožto radikálně disjunktního procesu tzv. subjektivace), propojuje totiž v sobě (konečnou a situovanou) část generické procedury, jež se orientuje na produkci pravd v situaci, zároveň však v sobě rovněž zahrnuje aspekt intervence, jež se zase orientuje směrem k události mimo situaci. V tomto smyslu se pokoušíme ukázat, že subjekt je jakožto proces určitým propojením mezi pojmenováním události, generickou procedurou věrnosti a pravdami, jež tato procedura produkuje, sám není "producentem" pravd, spíše "asistentem jejich

16 Viz Badiou, Alain, *L'être et l'événement*, str. 377. Kurzíva T.P.

17 Badiou, Alain, *L'être et l'événement*, str. 429.

produkce". Jako takový vzniká náhodou následkem kontingentní události a ačkoli není v situaci "započítáván", přesto vytváří specifický nový jazyk a svým způsobem garantuje jeho koherenci. Právě v tomto smyslu se snažíme interpretovat Badiouův tzv. *fundamentální zákon* subjektu, jež Badiou formuluje jako specifickou verzi konceptu tzv. vynucení neboli *forcingu* matematika Paula J. Cohena: subjekt je tím, co vynucuje verifikovatelnost tvrzení svého jazyka-subjektu na základě postulate situace, v níž by byla pravda započítávána jakožto existující. Subjekt tedy vyvstává ve střetu vědění a pravdy, přičemž je schopen si podmíněně „vynutit“, aby určité tvrzení jeho jazyka bylo verifikovatelné v budoucí situaci, v jejíž uskutečnění „věří“ v tom smyslu, že v ní "jednou" bude to, co je na rovině situace nerozpoznatelné, existovat jako pravda. Subjekt v tomto smyslu u Badioua formuluje budoucí vědění o sobě samém.

V závěru naší práce se obloukem vracíme na její začátek a klademe si otázku, co je v takto rozprostřeném konceptuálním poli filosofii? Viděli jsme, že Badiou nezahrnuje filosofii mezi tzv. generické procedury, což v první řadě znamená, že filosofie *neprodukuje pravdy*. Již na počátku jsme však kladli tezi, že filosofie v deleuzeovském pojetí, jež částečně přisuzujeme i Alainu Badiouvi, vytváří pojmy. V tomto smyslu filosofii klademe jako "neautonomní", neboť ve své pojmové praxi primárně závisí na "výstupech" generických procedur vědy, umění, politiky (a lásky), což Badiou vyjadřuje ještě silněji tvrzením, že je jimi *podmíněná*. V této své podmíněnosti je tedy filosofie procesem diskontinuálním, jenž našel svůj počátek v ideální konstelaci vědy, umění, filosofie a lásky ve starověkém Řecku. V tomto smyslu se snažíme filosofii uchopit jako určitý konceptuální prostor, v němž jsou k sobě vztahovány pravdy, produkované dobově podmíněnými generickými procedurami, z čehož nepřímo odvozujeme aspekt *aktuálnosti* filosofie. Zároveň však rovněž klademe otázku, zda nejsou generické procedury přeci jen s filosofii propojeny určitou formou vzájemného prolínání tak, že by filosofie, když vyjmenovává své "oddělené" podmínky, jmenovala zároveň sama sebe.

Jako určité postskriptum zařazujeme na úplný závěr kapitoly o lásce, v níž na jednu stranu

ilustrujeme některé Badiouvy pojmy v praxi, na druhou stranu na axiomatickém vybudování lásky jako generické procedury naznačujeme, jaké konkrétnější podoby může nabývat pojem subjektu, jež jsme charakterizovali jako bytostně rozdvojený do dvou disjunktích pozic (muže a ženy). Zároveň přitom upozorňujeme na aspekty, v nichž se Badiouva koncepce lásky odklání od úvah jeho "pojmového otce" Jacquesa Lacana.

Literatura

Deleuze, Gilles a Guattari, Felix, *Co je filosofie?*, Praha:Oikoymenh, 2001

Badiou, Alain, Gilles Deleuze, *La clameur de l'être*, Paris: Hachette, 1997.

Badiou, Alain, *L'être et l'événement*. Paris: Seuil, 1988.

Heidegger, Martin, *Gesamtausgabe, I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften 1910-1976, Band 6.2, Nietzsche - II. Band*. Frankfurt/Main: Vittorio Klostermann, 1997

Badiou, Alain, *Court traité d'ontologie transitoire*, Paris:Seuil, 1998.

Badiou, Alain, *Le concept de modèle*, Paris: Maspero, 1972.

Heidegger, Martin, *Einführung in die Metaphysik*, Tübingen: Max Niemeyer, 1966.